

„Mokymosi aplinkų kūrimas, motyvaciją skatinančių strategijų taikymas”

Plungės PŠPC PPT skyriaus
specialioji pedagogė metodininkė J. Karalienė
III kategorijos psichologė V. Vaičikauskienė

2024 metai

Su kuo susidursite?

- Nepakankamai išlavėjusi smulkioji ir stambioji MOTORIKA – ženklas, kad vaikas turi arba turės sunkumų.
- Dėl kalbos ir komunikavimo sutrikimų ar sunkumų, apribotos tampa ir kitos pažintinės funkcijos, emocinė, socialinė ir fizinė raida.
- Ankstyvoji intervencija – efektyviausia, kai pagalbos priemonės vaikui 1000 jo gyvenimc aikiyti per pirmąsias etų).

- Mokymosi sunkumai išryškėja iki 7-8 metų amžiaus ir pasireiškia raidos atsilikimu nuo bendraamžių bent vienoje iš sričių: pažintinės, motorikos, komunikacijos, savarankiškumo, socialinės ir emocinės raidos. Vaiko raida vienoje ar keliose srityse gali būti panaši į keleriais metais jaunesnio vaiko raidą.
- Vaikai gali trumpam sukaupti dėmesį ties juos dominančia veikla, linkę rinktis žaidybines veiklas. Gali įvardinti pagrindines savo emocijas (esu linksmas, piktas, liūdnas, bijau). Gali suprasti konkrečias vienos dalies instrukcijas, pavieniais žodžiais ar trumpais sakiniais nusakyti savo patirtį, įvardinti artimiausios aplinkos daiktus. Naudodamiesi veikimo pavyzdžiu, gali bandyti atlikti nesudėtingas užduotis. Jiems sunku sukaupti ir išlaikyti dėmesį atliekant mokyklinės užduotis, suprasti kitų kalbą ir pačiam žodžiu reikšti mintis, palaikyti pozityvius santykius su bendraamžiais ir suaugusiais, savarankiškai dalyvauti ugdymo veikloje. Gali būti sunku suvokti logines veiksmų sekas, nustatyti priežasties-pasekmės ryšius, teisingai vartoti laiko sąvokas, nusakyti daikto padėtį erdvėje kito daikto atžvilgiu. Nepakankamai susiformavę apibendrinančios sąvokos. Nepakankami kalbos garsų analizės ir sintezės gebėjimai, fonologinės sekos suvokimas, reikalingi sėkmingam skaitymo ir rašymo įgūdžių formavimuisi. Neišlavėjusi akies-rankos koordinacija. Vietoje mokyklinių užduočių vaikas linkęs rinktis žaidybines veiklas. Dėl vaiko raidos neatitikimo amžiui dažniau stebimas nuovargis, irzlumas ar netinkamas elgesys.

Vaikams augant, jų raida vystosi skirtingai.
Yra 5 sritys, kuriose paprastai gali pasireikšti raidos
vėlavimai:

1. Kognityviniai gebėjimai (pažinimo) . Sugebėjimas galvoti, mokytis, spręsti problemas. Per klausą, regą ir lytėjimą, vaikai pažįsta aplinką, – išmoksta naujų žodžių, mokosi skaičiuoti, skirti spalvas.
2. Socialiniai ir emociniai gebėjimai. Socialinė komunikacija vystosi bendraujant su kitais asmenimis, mokant suvaldyti savo emocijas, išreikšti empatiją, paprašyti pagalbos, įsigyti draugų.
3. Kalbiniai gebėjimai . Nuo kūdikystėje priimtino gugenimo iki aiškiai tariamų žodžių, taisyklingai sudėliojamų į prasmingus ilgesnius sakinius.
4. Smulkiosios ir stambiosios motorikos įgūdžiai. Gebėjimas naudotis smulkiais rankų raumenimis – stato kaladėles, pagauna kamuoliuką, piešia, naudojami stalo įrankiais ir stambiaisiais raumenimis – gali bėgti, šokinėti, laiptoti.
5. Savarankiškumo įgūdžių mokymasis. Tai savarankiškas rengimasis, valgymas, tualetu įgūdžiai.

Kokie požymiai gali rodyti kalbos sutrikimą?

- 1-2 metų vaikai netaria jokių garsų.
- 3 metų vaikas vartoja tik pavienius žodžius, garsus, garsažodžius.
- 4-5 metų vaikas kalba netaisyklingais sakiniais, nederina žodžių sakiniuose, vaiko kalbą sunkiai supranta aplinkiniai.
- 5-6 metų vaikas dar netaisyklingai taria garsus, kitaip tariant – švepluoja.
- Vaikas mikčioja.
- Vaikas turi kitų raidos problemų.
- Taip pat reikia atkreipti dėmesį tai, kiek ir kaip vaikas supranta, ką jam sakote. Pastebėkite, ar vaikas tobulėja. Net jei vaiko kalbos raida yra lėtesnė, turi jaustis pažanga, žodyne rasti nauji žodžiai, jų naujos prasmės.

Keletas logopedo pastebėjimų

Jeigu vaikui nustatytas kalbos ir kalbėjimo sutrikimas, jis savo problemų „neišaug“. Vaikui tikrai bus reikalinga logopedo pagalba.

- Yra sudėtingų sutrikimų, kada net suteikus logopedo pagalbą, išlieka liekamieji reiškiniai.
- Kalbos sutrikimai gali turėti neigiamos įtakos vaiko mokymuisi.
- Vaikas nekaltas dėl savo kalbos problemų, todėl nekaltinkite ir nekritikuokite jo, o stenkitės suprasti ir padėti.
- Logopedas ne gydytojas, jokių vaistų neišrašo. Rezultatas priklauso nuo visų įdėto darbo, vaiko gabumų, savikontrolės, motyvacijos.
- Girkite vaiką ir neleiskite jam patirti nesėkmiu

Vaikų žaidimas:

- Vaikas stebi kitų vaikų žaidimą, o pats nežaidžia.
- Vaikas stebi ir suaugusiųjų veiklas.
- Nors gali naudoti tuos pačius žaislus, vaikas žaidžia šalia kitų vaikų, o ne su jais.
- Vaikas žaidžia su kitais vaikais, tačiau jie nesusiburia, kad pasiektų bendrą tikslą.
- Komandinio darbo pradžia. Vaikas žaidžia su kitais dėl bendro tikslo.

Vaiko raidos etapai:

- Raidos atsilikimą reikėtų vertinti pagal konkretaus vystymosi amžiaus kriterijus. Čia pateikiami bendri raidos etapai nuo 1 iki 5 m. amžiaus.

Ko reikia tokio amžiaus vaikams?

Rekomenduojamos nuo 1 iki 2 metų priemonės ir veiklos

- Krauti ir rūšiuoti kaladėles
- Lipdukų knygelės
- Tuneliai ar minkšti laipiojimo žaislai

Rekomenduojamos nuo 3 metų priemonės ir veiklos

- Tveriamieji, „inžineriniai“ žaislai
- Spalvingos kūrybinės priemonės
- Amžių atitinkantys LEGO rinkiniai

Rekomenduojamos 4-5 metų priemonės ir veiklos

- Čiuožyklos, sūpynės ir vaikų nameliai
- Lėlių teatras
- Futbolo kamuolys, baletas, judesių koordinaciją lavinančios priemonės

2-jų metų vaiko raidos gebėjimai

- bėgti, pašokti nuo žemės, mesti kamuolį į viršų bei lipti laiptais aukštyne statydamas kojas vieną šalia kitos ir nesilaikydamas į turėklus;
- nukopijuoti vertikalią liniją, sudėti statinį iš šešių kubelių;
- padėti suaugusiems juos aprengti, o valgant naudotis šaukšteliu.
- žodynas susideda iš maždaug 50 žodžių. Tačiau vaikai jau vartoja dviejų žodžių frazės, o gestų kalbą po truputį pradeda keisti žodžiai;
- būdingas „simbolinis“ mąstymas, kuomet daiktai naudojami pavaizduoti objektus, kurių tuo metu nėra (pavyzdžiui, LEGO kaladėlė tampa mašina);
- informaciją apie aplinką ir jos saugumą šiame etape vaikai renka iš artimųjų reakcijų (pavyzdžiui, mama išsigąsta einančio šuns, tad vaikas šunį suvoks kaip grėsmę keliantį objektą);
- dažniausiai stebimi „mėgdžiojimo žaidimai“, kuomet yra imituojami tam tikri veiksmai (pavyzdžiui, imituoja, kad miega, dirba ar valgo);
- moka paguosti kitus (apkabinti, paglostyti).

3-jų metų vaiko raidos gebėjimai

- Važiavimą triratuku, lipti laiptais žemyn statant kojas vieną šalia kitos bei lipti laiptais aukštyn statant po vieną koją ant laipto ir nesilaikydamas už turėklų;
- kopijuoti horizontalią liniją, apskritimą, sudeda 10 kubelių statinį;
- užtikrintai naudojasi įrankiais (šaukštu, šakute), geria iš atviro puodelio, nusiima kojines, batukus, savarankiškai nusirengia;
- Kalba jau tampa vis labiau suprantama, dominuoja trijų – keturių žodžių sakiniai, o vaikų pasakojimai po truputį tampa nuoseklūs, atsiranda vis daugiau klausimų „kas, kieno, kur, kodėl?“
- įvardinti bent vieną spalvą, suskaičiuoti bent du objektus, sugrupuoti panašias detalių formas, užbaigti trijų -keturių dalių dėlionę bei palyginti du elementus (pavyzdžiui, didesnis-mažesnis);
- inicijuoja kontaktą bei žaidimus su bendraamžiais, geba dalintis žaislais – ypač dažni vaidmenų žaidimai (pavyzdžiui, gydytojas, mokytojas);
- šiame tarpsnyje vaikai jau supranta taisykles.

4-ųjų metų vaiko raidos gebėjimai

- abiem kojomis pašokti į viršų, lipti laiptais žemyn statant po vieną koją ant laipto, nebesilaikant į turėklus, eiti atbulomis tiesia linija;
- kopijuoja susikertančias linijas, perkerpa popierių per pusę bei iš kelių dalių nupiešia žmogeliuką;
- paprastai jiems nėra sunku apsirengti rūbus, kurių nereikia užsegti;
- gali įvykdyti trijų žingsnių komandas (pavyzdžiui, paimk puodelį, įpilk vandens ir atnešk jį man);
- geba formuoti sudėtingesnius sakinius, gali papasakoti praeitos dienos įvykius;
- geba suskaičiuoti bent keturis objektus, supranta priešingybes (pavyzdžiui, didelis – mažas)
- šiame tarpsnyje vaikai jau supranta, kad aplinkinių mąstymas ir jausmas skiriasi nuo jų pačių, tad jie geba paguosti ir užjausti draugus – atsiranda empatija;
- spręsdami problemas vaikai paprastai vis dar kalbasi su savimi;
- jau turi pakankamai socialinių ir emocinių įgūdžių, apibendrina ir supranta taisykles, tad, paprastai, su tokio amžiaus vaiku jau galima konstruktyviai susitarti.

5-ių metų vaiko raidos gebėjimai

- geba pagauti mėtomą kamuolį, išsilaikyti ant vienos kojos bent 10 sekundžių, laisvai strakalioti;
- ant popieriaus lapo jau gali nukopijuoti kvadrata, nupiešti sudėtingesnę, dešimties ir daugiau dalių žmogeliuką;
- gali nuspalvinti figūras „neužeidami“ ant linijų, geba taisyklingai (trimis pirštais) rankoje laikyti rašymo priemonę;
- darželyje ar namuose paprastai rankos plaunamos ir džiovinamos kruopščiai ir taisyklingai;
- kalbant su bendraamžiais bei suaugusiais jau gali papasakoti įvykių fragmentus, istorijose atsiranda siužetas, atsiranda būsimasis laikas, o kalba tampa pilnai suprantama aplinkiniams;
- susiformuoja išankstiniai raštingumo ir skaičiavimo įgūdžiai, tad vaikas jau turi gebėti suskaičiuoti 10 objektų, atpažinti besirimuojančius žodžius, užrašyti savo vardą, įvardinti bent keturias spalvas.
- socialiniuose santykiuose penkiametis tampa savarankiškesnis, todėl gali žaisti toliau nuo tėvų;
- darželio, šeimos, visuomenės taisyklės tampa svarbia socialinio funkcionavimo dalimi – po truputį formuojasi moralė.

Ką daryti?

- Parinkti tinkamą darbo vietą grupėje (kiek įmanoma apriboti pašalinius dirgiklius aplinkoje, ant stalo palikti tik reikalingas priemones).
- Supažindinti ir skatinti laikytis elgesio klasėje taisyklių.
- Rasti dermę tarp mokymosi, kaip žaidimo ir mokymosi, kaip pareigos. Mokymosi procesą pajvairinti žaidybiniais elementais, žaidimu.
- Lavinti dėmesį (spalvinimas, taškų sujungimas, mozaikos). Kartu lavėja smulkioji motorika, akies-rankos koordinacija.
- Sudėtingesnes užduotis, instrukcijas skaidyti dalimis. Atliktą darbo dalį įvertinti ir toliau skirti kitą darbo dalį. Vaikas jausis labiau motyvuotas atlikti keletą mažesnių užduočių, nei vieną didelę ir sudėtingą.
- Renkantis vaizdinę medžiagą, pirmenybę teikti realioms daiktams, mokomiesiems filmams, vėliau – paveikslėliams, schemoms.
- Mokyti teisingai/tinkamai laikyti rašymo priemonę, žirkles, kitus mokymo procese naudojamus įrankius.
- Skatinti stebėti ir analizuoti artimiausią aplinką, nustatyti priežasties-pasekmės ryšius.
- Formuoti erdvės ir laiko vaizdinius.

Autizmas

Ženkli, leidžiantys įtarti autizmą:

Žaislų ar daiktų dėliojimas į vieną liniją

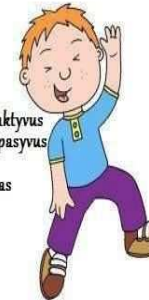

Atsisakyęs, nebendruojantis

Hiperaktyvus arba pasyvus

Netikėtas verksmas ar juokas

Perdėtas jautrumas arba visiškas neįautrumas garsui

Keistas prisirišimas prie daiktų

Skurdi kalba arba kalbos trūkumas

Neverta nerimauti, jeigu vaikui pasireiškia vos vienas kitas autizmui priskiriamas bruožas, nes šių bruožų turi kiekvienas žmogus.

Netinkamas reagavimas į pavojus

Sunkiai reaguoja į pasikeitusią rutiną

Autizmo sutrikimas pasireiškia kaip šių požymių visuma!

Berniukai

Atlieka daugiau stereotipinių judesių;

Neretai patiria tam tikrų sunkumų, kai reikia suprasti ir teisingai atpažinti kito žmogaus emociją iš kūno kalbos ar balso tono;

Linkę į agresyvesnį elgesį, sunkumai bendraujant išryškėja nuo pat mažens;

Domisi mažiau socialiai priimtinais interesais (statistika, laiko planavimas).

Mergaitės

Atlieka mažiau stereotipinių judesių;

Geresni „maskavimo gebėjimai“ – kitų asmenų mimikų, gestų mėgdžiojimas, geriau geba palaikyti akių kontaktą, turtingesnis, ekspresyvesnis žodynas;

Mažiau demonstruoja agresyvių elgesį ir sunkumai bendraujant labiausiai išryškėja vėlesniame amžiuje;

Būdingi socialiai priimtini pomėgiai, kuriais domisi ir mergaitės, augančios be ASS;

Autistiški bruožai dažniau užmaskuoti po depresijos ir nerimo simptomais.

MAŽIAU DIAGNOZUOTŲ AUTIZMO SPEKTRO SUTRIKIMU MERGAIČIŲ

≠

MAŽIAU AUTIZMO SPEKTRO SUTRIKIMĄ TURINČIŲ MOTERŲ